

LIBRIS

We know
books

REVISTA ROMÂNĂ DE DREPT EUROPEAN

ROMANIAN REVIEW OF EUROPEAN LAW

2/2021

Wolters Kluwer
Romania

13 Koen LENAERTS

Rolul Cartei UE în statele membre

29 Valérie GIACOBBO, Céline REMY, Natacha ROSEMARY, Jorg SLADIČ

Normele de concurență aplicabile întreprinderilor (1 ianuarie 2020 – 31 decembrie 2020)

56 Daniel-Mihail ȘANDRU

Elemente esențiale în cercetarea relației dintre dreptul Uniunii Europene și arbitrajul internațional

71 Monica IANCU, Vasile SOLTAN

Companies' sufferings and damages for non-pecuniary loss under the European Convention on Human Rights

91 Adriana-Maria ȘANDRU, Daniel-Mihail ȘANDRU

Catalogul școlar online – riscuri asupra vieții private și în privința protecției datelor

JURISPRUDENȚA INSTANȚELOR UNIUNII EUROPENE

- 99** CJ, Marea Cameră, hotărârea din 25 octombrie 2017, cauza C-389/15, *Comisia Europeană/ Consiliul Uniunii Europene*, EU:C:2017:798
- 103** CJ, Marea Cameră, hotărârea din 25 octombrie 2017, cauza C-687/15, *Comisia Europeană/ Consiliul Uniunii Europene*, EU:C:2017:803
- 106** CJ, Marea Cameră, hotărârea din 14 noiembrie 2017, cauza C-165/16, *Lounes*, EU:C:2017:862
- 108** CJ, Marea Cameră, hotărârea din 5 decembrie 2017, cauza C-600/14, *Republica Federală Germania/Consiliul Uniunii Europene*, EU:C:2017:935
- 112** CJ, Camera întâi, hotărârea din 13 decembrie 2017, cauza C-403/16, *El Hassani*, EU:C:2017:960
- 114** CJ, Marea Cameră, hotărârea din 20 decembrie 2017, cauza C-434/15, *Asociación Profesional Elite Taxi*, EU:C:2017:981
- 117** CJ, Camera a patra, hotărârea din 20 decembrie 2017, cauza C-268/16 P, *Binca Seafoods/ Comisia Europeană*, EU:C:2017:1001
- 120** CJ, Camera a cincea, hotărârea din 20 decembrie 2017, cauza C-442/16, *Gusa*, EU:C:2017:1004
- 123** CJ, Camera a treia, hotărârea din 25 ianuarie 2018, cauza C-473/16, *F*, EU:C:2018:36
- 127** CJ, Marea Cameră, hotărârea din 20 februarie 2018, cauza C-16/16 P, *Regatul Belgiei/ Comisia Europeană*, EU:C:2018:79
- 130** CJ, ordonanța vicepreședintelui din 27 februarie 2018, cauza C-482/17 R, *Republica Cehă/ Parlamentul și Consiliul*, EU:C:2018:119
- 133** CJ, Marea Cameră, hotărârea din 13 martie 2018, cauza C-384/16 P, *European Union Copper Task Force/Comisia Europeană*, EU:C:2018:176
- 137** CJ, Marea Cameră, hotărârea din 10 aprilie 2018, cauza C-320/16, *Uber France*, EU:C:2018:221
- 139** CJ, Marea Cameră, hotărârea din 10 aprilie 2018, cauza C-191/16, *Pisciotti*, EU:C:2018:222

- 142 CJ, Marea Cameră, hotărârea din 17 aprilie 2018, cauzele conexate C-316/16 și C-424/16, *B și Vomero*, EU:C:2018:256
- 145 CJ, Marea Cameră, hotărârea din 17 aprilie 2018, cauza C-414/16, *Egenberger*, EU:C:2018:257

AGORA

- 151 **William Phelan**, *Great Judgments of the European Court of Justice. Rethinking the Landmark Decisions of the Foundational Period*, [recenzie realizată de Daniel Mihai ȘANDRU]

Rolul Cartei UE în statele membre*

Koen LENAERTS**

ABSTRACT

The present article answers some questions regarding the impact and the role of the fundamental rights enshrined in the Charter of Fundamental Rights of the European Union (the "Charter") in the legal orders of the Member States. To that end, it explores in three steps the way in which the Charter is applied in the Member States.

First, it explores the question of competences, by examining the way in which EU law allocates powers between the EU and its Member States in the field of fundamental rights protection with a focus on the expression 'implementing EU law' within the meaning of Article 51(1) of the Charter.

Second, once it is established that a national measure is 'implementing EU law', the question that arises is whether EU law allows room for national law to provide for a higher level of protection. It is supported the contention that such a higher level of protection may take place where EU law does not provide for a uniform level of protection and in so far as 'the primacy, unity and effectiveness of EU law are [not] compromised'. The existence or absence of such a uniform level of protection is, subject to compliance with primary EU law, a question for the EU political process to resolve in the light of the principle of democracy on which the EU is founded.

Third and last, in the light of recent developments in the case law of the Court of Justice, it is explored the question of the horizontal application of fundamental rights.

Keywords: *Charter of Fundamental Rights of the European Union, competences, level of protection, horizontal application of fundamental rights*

REZUMAT

Articolul răspunde anumitor întrebări referitoare la impactul și rolul drepturilor fundamentale consacrate în Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene

* Articolul, purtând titlul „*The Role of the EU Charter in the Member States*”, constituie discursul rostit cu ocazia unei mese rotunde organizate la 15 aprilie 2019 de Facultatea de drept, Campusul Universității Centrale din Lancashire, și de Departamentul de drept al Universității din Cipru, eveniment ce a avut loc în Amfiteatrul „Hellenic Bank” din Nicosia. Textul se poate consulta la adresa <https://lawblog.uclancypus.ac.cy>. Traducerea în limba română și republicarea s-au făcut cu acordul autorului său, căruia colegiul de redacție al R.R.D.E. îi mulțumește. [Traducere de C.M. Banu.]

** Președintele Curții de Justiție a Uniunii Europene și profesor de dreptul Uniunii Europene, Universitatea Leuven. Toate opiniile exprimate aici aparțin autorului.

(„carta”) în ordinele juridice ale statelor membre. El explorează, în acest scop, în trei pași, maniera în care carta este aplicată în statele membre.

În primul rând, este explorată cheștiunea competențelor, examinându-se modul în care dreptul UE alocă competențe între UE și statele sale membre în domeniul protecției drepturilor fundamentale, cu un accent asupra expresiei „punere în aplicare a dreptului UE”, în sensul art. 51 alin. (1) din cartă.

În al doilea rând, odată ce este stabilit că o măsură națională „pun[e] în aplicare dreptul [UE]”, întrebarea care se ridică este aceea dacă dreptul UE permite dreptului național să dispună un nivel mai ridicat de protecție. Este susținută afirmația că un atare nivel mai ridicat al protecției poate avea loc atunci când dreptul UE nu dispune un nivel uniform al protecției și în măsura în care nu sunt compromise supremația, unitatea și efectivitatea dreptului UE. Prezența sau absența unui atare nivel uniform al protecției reprezintă, sub rezerva respectării dreptului primar al UE, o cheștiune ce trebuie soluționată prin procesul politic al UE, în lumina principiului democrației pe care se întemeiază UE.

În sfârșit, în al treilea rând, este explorat aspectul aplicării orizontale a drepturilor fundamentale, din perspectiva evoluțiilor recente ale jurisprudenței Curții de Justiție.

Cuvinte-cheie: *Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, competențe, nivel de protecție, aplicare orizontală a drepturilor fundamentale*

Doamnă profesor Laulhé Shaelou,
Domnule profesor Kombos,
[Excelențele voastre],
Dragi studenți, colegi și prieteni,

Sunt foarte recunoscător organizatorilor acestui eveniment, găzduit împreună de Universitatea din Cipru și de Universitatea Centrală din Lancashire (Campusul din Cipru), pentru faptul de a-mi da posibilitatea să vă împărtășesc, în această seară, câteva gânduri asupra Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene („carta”).

De la dobândirea de cartă a forței juridice obligatorii, prin intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, la 1 decembrie 2009, doctrina, cu anumite excepții^[1], a studiat mai curând modul în care instanțele UE, iar nu cele de la nivel național, au interpretat și aplicat carta.

Pentru acest motiv, îmi pare că a sosit momentul pentru a răspunde anumitor întrebări referitoare la impactul și rolul acestui catalog al drepturilor fundamentale în ordinele juridice ale statelor membre. Voi explora, în acest scop, în trei pași, maniera în care carta este aplicată în statele membre.

^[1] A se vedea, de exemplu, L. Burgorgue-Larsen, *La charte des droits fondamentaux saisie par les juges en Europe* (Iredies, Paris, 2017).

În primul rând, voi explora chestiunea competențelor, examinând modul în care dreptul UE alocă competențe între UE și statele sale membre în domeniul protecției drepturilor fundamentale, cu un accent asupra expresiei „punere în aplicare a dreptului UE”, în sensul art. 51 alin. (1) din cartă.

În al doilea rând, odată ce este stabilit că o măsură națională „pun[e] în aplicare dreptul [UE]”, întrebarea care se ridică este aceea dacă dreptul UE permite dreptului național să dispună un nivel mai ridicat de protecție. Voi susține afirmația că un atare nivel mai ridicat al protecției poate avea loc atunci când dreptul UE nu dispune un nivel uniform al protecției și în măsura în care nu sunt compromise supremația, unitatea și efectivitatea dreptului UE^[2]. Prezența sau absența unui atare nivel uniform al protecției reprezintă, sub rezerva respectării dreptului primar al UE, o chestiune ce trebuie soluționată prin procesul politic al UE, în lumina principiului democrației pe care se întemeiază UE.

În fine, în al treilea rând, voi explora aspectul aplicării orizontale a drepturilor fundamentale, din perspectiva evoluțiilor recente ale jurisprudenței Curții de Justiție.

Înainte, însă, de a examina aceste chestiuni, permiteti-mi să reamintesc foarte succint trei funcții constituționale pe care cartă este chemată să le exercite^[3]. În primul rând, ea slujește ca sursă de inspirație pentru descoperirea principiilor generale ale dreptului UE^[4]. În al doilea rând, ea servește ca ajutor la interpretare. Dat fiind că dispozițiile cartei constituie drept primar al UE, dreptul derivat al UE și dreptul național ce pune în aplicare dreptul UE trebuie interpretate în lumina acestor dispoziții^[5]. În sfârșit, ea a fost invocată drept temei pentru controlul jurisdicțional^[6]. Legislația UE care încalcă cartă trebuie anulată sau declarată ca lipsită de validitate^[7], iar aplicarea dreptului național care pune în aplicare dreptul UE ce contravine drepturilor fundamentale consacrate în aceasta trebuie înlăturată^[8].

[2] Hotărârea din 26 februarie 2013, *Melloni*, C-399/11, EU:C:2013:107, pct. 60.

[3] A se vedea K. Lenaerts, *Exploring the limits of the EU Charter of Fundamental Rights*, în *European Constitutional Law Review*, vol. 8, 2012, p. 375.

[4] A se vedea, de exemplu, hotărârea din 19 ianuarie 2010, *Küçükdeveci*, C-555/07, EU:C:2010:21, pct. 22.

[5] A se vedea hotărârea din 5 octombrie 2010, *McB.*, C-400/10 PPU, EU:C:2010:582, pct. 51 (ce reține că „Curtea [de Justiție] este chemată să interpreteze, în lumina cartei, dreptul [UE] în limitele competențelor atribuite acesteia”). A se vedea și hotărârile din 15 noiembrie 2011, *Dereci și alții*, C-256/11, EU:C:2011:734, pct. 71; din 8 noiembrie 2012, *Iida*, C-40/11, EU:C:2012:691, pct. 78; din 27 noiembrie 2012, *Pringle*, C-370/12, EU:C:2012:756, pct. 179; din 8 mai 2013, *Ymeraga și alții*, C-87/12, EU:C:2013:291, pct. 40; din 6 martie 2014, *Siragusa*, C-206/13, EU:C:2014:126, pct. 20; din 10 iulie 2014, *Julián Hernández și alții*, C-198/13, EU:C:2014:2055, pct. 32; din 19 aprilie 2018, *Consorzio Italian Management și Catania Multiservizi*, C-152/17, EU:C:2018:264, pct. 33, și din 25 octombrie 2018, *Anodiki Services EPE*, C-260/17, EU:C:2018:864, pct. 38.

[6] A se vedea, de exemplu, hotărârea din 15 februarie 2016, *N.*, C-601/15 PPU, EU:C:2016:84. A se vedea și hotărârea din 29 mai 2018, *Liga van Moskeën en Islamitische Organisaties Provincie Antwerpen și alții*, C-426/16, EU:C:2018:335, pct. 38 (care notează că „Uniunea este o uniune de drept în care orice act al instituțiilor sale este supus controlului conformității în special cu tratatele, cu principiile generale de drept și cu drepturile fundamentale”).

[7] A se vedea, de exemplu, hotărârile din 9 noiembrie 2010, *Volker und Markus Schecke și Eifert*, C-92/09 și C-93/09, EU:C:2010:662; din 1 martie 2011, *Association belge des Consommateurs Test-Achats și alții*, C-236/09, EU:C:2011:100; din 18 iulie 2013, *Comisia și alții/Kadi (Kadi II)*, C-584/10 P, C-593/10 P și C-595/10 P, EU:C:2013:518; din 8 aprilie 2014, *Digital Rights Ireland și alții*, C-293/12 și C-594/12, EU:C:2014:238; și din 6 octombrie 2015, *Schrems*, C-362/14, EU:C:2015:650.

[8] A se vedea, de exemplu, hotărârile din 17 aprilie 2018, *Egenberger*, C-414/16, EU:C:2018:257, pct. 79; din 6 noiembrie 2018, *Bauer și Willmeroth*, C-569/16 și C-570/16, EU:C:2018:871, pct. 91; și din 6 noiembrie 2018, *Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften*, C-684/16, EU:C:2018:874, pct. 80.